

УДК 339.9:911.375:330.3

Орловська В.С.*

ТРАНСФОРМАЦІЙНА МОДЕЛЬ УКРАЇНСЬКИХ МЕГАПОЛІСІВ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Мабуть що найочевиднішим результатом посилення глобалізаційних тенденцій в світовій економіці є панування мережі великих міст, які всупереч тенденції розсіювання виробництв по всьому світу, стали центром тяжіння менеджерського апарату транснаціональних капіталів, а також виявились місцем зосередження інновацій та креативних людей. «Глобальні міста» є безперечними форвардами не тільки своїх національних економік, а й цілих регіонів.

Не зважаючи на зовнішню економічну міць, в самому розвитку мегаполісів криються суперечності сталості їх розвитку. В ХХІ столітті з новими можливостями в глобалізованому світі до мегаполісів поступають такі виклики як гіперміграція, гіпернаселення, гіперкультурність, гіперзабруднення, наслідками чого стають гомогенізація, майнова сегрегація, соціальне виключення, виникнення маргінальних груп населення, не кажучи вже про проблеми транспортної інфраструктури. Та найголовнішим викликом є те, що розвиток інформації та комунікації веде до загострення конкуренції між глобальними містами, і утримувати транснаціональні капітали в межах того чи іншого мегаполісу для його керівництва стає підчас невиправдано дорого і часто призводить до соціальних негараздів.

Питання спроможності долати такі об'єктивні перешкоди з боку глобалізації постає і перед українськими мегаполісами на шляху до залучення талантів та капіталів. Наша країна посідає 19-те місце у світовому рейтингу за кількістю мегаполісів, однак рівень їх розвитку значно відстає від європейських аналогів. Роки незалежності характеризуються посиленням поляризації міського розвитку головним чином за рахунок деградації сільської місцевості та залишків пострадянського індустріального виробництва. Та недавня економічна криза розвіяла уяву про перспективність таких конкурентних переваг економічного зростання та зумовила потребу у розробці спланованої програми модернізації управління мегаполісами з урахуванням світового досвіду і зміни парадигми сталого міського розвитку.

Ще недавно в сусідньому Європейському Союзі з захопленням імплементували концепцію «глокалізації» та створювали «підприємницькі міста». Ця теорія розглядає місто як продукт, який має бути конкурентоспроможним та зайняти вигідну позицію на ринку, а інші міста - як конкурентів, чий досягнення в інфраструктурі, архітектурі, рівні сервісів мають бути неодмінно реалізовані на своїй території. Такий підхід призвів до посилення поляризації в межах країн, до екстенсивності економіки, посилення сегрегації та соціального виключення в мегаполісах. На зміну парадигмі «entrepreneurial cities» прийшли «livable cities», тобто міста, успіхи яких визначаються підтриманням балансу між економічним розвитком, потребами екології та інтересами суспільства. Це означає кінець конкуренції між містами, хоча б як принципу побудови стратегій міського розвитку. Традиційні фактори успіху, такі як економічна специфікація, природні ресурси, наявність

* аспірант кафедри міжнародної економіки Придніпровської державної академії будівництва та архітектури

дешевої робочої сили, низькі транспортні витрати все більше відходять на другий план, а соціально-культурні параметри міста – якість та благоустрій міської середовища, інтенсивність культурного та соціального життя, політична стабільність, низький рівень бідності та злочинності, позитивний імідж, прозорість прийняття рішень – на перший.

Відповідне бачення міської політики ЄС втілюється у «Хартії сталих Європейських міст», підписаній в 2007 році. Наступний 2008 рік був оголошений «роком креативності» ЄС, давши відповідь на те, який принцип забезпечує реалізацію сталості розвитку та економічного зростання. В тому ж році, підведення результатів 20-тиріччя реалізації політики єднання (cohesion policy), в контексті якої функціонувала така ініціатива розвитку міст як URBAN, дозволила зробити висновки про те що усі конкурентоспроможні програми розвитку європейських мегаполісів відповідають двом моделям креативної економіки: «важкої» або інфраструктурної та «легкої» або культурної. Інфраструктурна креативність реалізується за рахунок інноваційної перебудови матеріальної бази міста: транспорту, систем комунікації, фонду нерухомості та зміни її архітектури. Культурна креативна економіка базується на цілеспрямованому розвитку соціальних інститутів в місті, забезпеченні проведення творчих заходів, самовираженням різних суб-культур та всебічній реалізації особистості, сприянні мистецтву, особливо сучасному. Обидві моделі дають розвиток креативним індустріям, вагомим для економіки за теорією Р. Флоріди. Він доводить, що економічне зростання та світогосподарське панування в довгостроковій перспективі отримують ті міста, які закладають в свій розвиток такі цілі, як «3 Т» - таланти, технології, толерантність, - а відтак здатні залучати та розвивати креативних людей, креативні професії і інновації.

З такою позицією важко не погодитись, оскільки при переході людства до парадигми «*homo sociologicus*» та невиробничої постіндустріальної економіки рівень розвитку людського капіталу та якість його самореалізації напряму пов'язаний з економічними результатами території, а надто мегаполісу. Однак ми ставимо під сумнів виключну концентрацію на тій чи іншій моделі побудови креативної економіки, про що також красномовно свідчать проблеми модернізації хоча б таких європейських міст, як Лейпциг, Білбао та Шеффілд. На основі даних, які Р.Флорида використовував для обґрунтування своєї теорії, ми довели що ініціатива та активність населення, що виражається у кількості та популярності недержавних організацій (НДО), прямо впливає на економічне зростання території.

Виходячи з аналізованого досвіду Європи, стає можливим сформулювати системну модель трансформації управління мегаполісами в Україні. В умовах посилення глобалізаційних тенденцій українським мегаполісам необхідно мати більше повноважень для управління своїм розвитком в контексті парадигми «життєздатного міста». Цьому має передувати процес децентралізації влади та партнерство уряду з міськими управліннями при програмуванні та фінансуванні сильної регіональної політики на принципах багаторічного проектного планування. В свою чергу управління мегаполісу має стимулювати тісне та прозоре локальне співробітництво з усіма верствами суспільства при розробці та реалізації плану трансформаційного розвитку. Ключовими засадами конкурентної модернізації мегаполісу до рівня глобального є розбудова креативної економіки в інфраструктурному та культурному аспекті з одночасним підсиленням ролі соціальних інститутів в житті місцевої громади. Також має стимулюватись соціальна ініціатива у формі об'єднання населення в НДО, проводитись політика соціального включення маргінальних груп та акцент на розвитку депресивних районів міста. Саме на таких засадах трансформації мега-економічного та локального управління можливо забезпечити сталий розвиток конкурентних багатofункціональних українських мегаполісів в умовах глобалізації.